ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 72 ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, Երեքշաբթի, 3 Մայիսի 1894 Երեքշաբթի, 3 Մայիսի, ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, № 72

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 րուբլի 50 կոպ.
Թիֆլիսում՝ ամիսը՝ 1 րուբլի, հատով 5 կոպէկ։
Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը։

Խմբագրութեան հասցէն Тифлисъ. Редакція „Норъ-Даръ“
կամ Tiflis. Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը
Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով։
Յայտարարութիւնների բառին 2 կոպ., ռեկլամների համար կրկնապատիկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քրոնիկոն.—Կովկասի կառավարչապետի վերադարձը։ Նուէրներ հանգուցեալ Էմինեանի յիշատակին։ Ս. Էջմիածնից։ Խիստ հսկողութիւն Թիւրքիայից Կովկաս եկողների վրայ։ Վարշաւից։ Կարկուտ և հեղեղ։ Հանգանակութիւն Շուշում սովեալների օգտին։ Նուէրներ Շահնազարեանի ամուսնու յիշատակին։ Կուսանաց մենաստանի նուէրը սովեալների օգտին։ Տէր-Խորայէլեանի սարկաւագ ձեռնադրուիլը։ Կախ-աւանից։ «Ելախ-միւլքի» աճուրդը։ Գիւղական քահանայացուների դպրոց։ Երրորդ ձիարշաւը։ Խաչով պատարագ։ Թիֆլիսի Հայուհեաց Բար. Ընկ. ժողովը։ «Մեուրնէ» թերթը։ Բնակարանների վրայ հարկ Կովկասում։ Ընդհարում գիւղացիների և կինտոների միջև։ Վլադիկաւկազի երկաթուղու արքունի գանձարանին անցնելը։ Կարա-Մուրզայի կոնցերտը։ Ախալցխայից։

Ո՞վ կըհաւատայ։

Թղթակցութիւններ.—Փիրջամալ գիւղ։ Աստաբատ։

Քաղաքական.—Քաղաքական լուրեր։

Հեռագիրներ։

Ախալքալաք։

«Նոր-Դար»-ի պատասխանները։

Բանասիրական.—Կանանց խնդիրը։

Տեղեկատու։

Յայտարարութիւններ։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Կովկասի կառավարչապետն ապրիլի 30-ին Աբասթումանից Թիֆլիս վերադարձաւ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ նորերս Թիֆլիսում վախճանած Յովհաննէս Էմինեանցի ամուսինն ի յիշատակ իւր ամուսնու նուիրել է՝ 500 ր. յօգուտ սովելոց, որը հեռագրով փոխադրուած է յանուն Նորին Վեհափառութեան. 500 ր. Հաւլաբարի հայոց Մարիամեան օրիորդաց դպրոցին, 200 ր. Թիֆլիսի հայ հոգևորականների ապահովութեան գանձարանին, 1250 ր. Թիֆլիսի Բ. գիմնազիոնին, որպէս զի դրա տոկոսով մշտապէս մի չքաւոր հայ աշակերտ ուսանի այդ դպրոցում։ Յիշեալ գումարներն արդէն ըստ պատկանելոյն յանձնուած են։

Հանգուցեալը Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան մշտական անդամ էր և Թիֆլիսի տղայոց Բ. գիմնազիոնին նիւթականապէս օգնած լինելով՝ պատուաւոր հոգաբարձու էր այդ հաստատութեանը։ Այդ իսկ պատճառով հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը ներկայ էր Բ. գիմնազիոնի վերատեսուչն իւր աշակերտներով և աշակերտական երաժշտական խմբով, այդտեղ էին և Մարիամեան ուսումնարանի խնամակալութիւնը, ուսուցիչներն ու աշակերտուհիները։

—

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ.—Գէորգեան ճեմարանի լսարանցիներից 20—22 հոգի թողեցին ճեմարանը, զգալով, որ այս օր թէ վաղը ստիպուած պիտի հեռանային։ Այս տարի բոլոր աւելորդ մարդիկը երևի կըհեռանան ճեմարանից և ճեմարանը կըբարեկարգուի, որին շատ պէտք ունի։

—

Կովկասի կառավարչապետը կարգադրել է խիստ վերահսկողութիւն ունենալ ռուսական Թիւրքիայից առհասարակ և մանաւորապէս Սըվազի վիլայէթից Կովկաս եկողների վրայ, որովհետև տեղեկութիւն է ստացուել, որ այնտեղ խոլերա է երևան եկել։

—

ՎԱՐՇԱՒԻՑ.—Թէև այստեղի փոքրաթիւ հայ համայնքը վաղուց ուղարկած է Նորին Վեհափառութեանը 490 ր. սովեալների օգտին, բայց այժմ կարդալով հայրապետական սրտաշարժ կոնդակը, նոյն նպատակով դարձեալ 700 ր. դրամ ժողովուեցաւ։ Յոյս կայ, որ գումարը 1000 ր. հասնի, որ և կուղարկուի Էջմիածին Վեհափառ Կաթուղիկոսին։

—

Ապրիլի 30-ին քաղաքիս հեռաւոր շրջակայքում սաստիկ կարկուտ է տեղացել, մեծ վնասներ պատճառելով գիւղական բնակիչներին։ Դիղոմ գիւղում, ինչպէս մեզ հաղորդում են, հեղեղը բազմաթիւ անասուններ է քշել տարել։

—

Ինչպէս գրում են մեզ Շուշուց, մի յանձնաժողով է կազմուել այնտեղ սովեալների օգտին փող ժողովելու, որ պիտի ուղարկուի Վեհ. Հայրապետին։ Առայժմ հաւաքուած է 700 րուբլի։

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են, որ նոտար Յակոբ Շահնազարեանն իւր նորերս վախճանուած կնոջ յիշատակին նուիրել է՝ 100 ր. Շուշու Թեմական դպրանոցին, 100 ր. հայոց օրիորդաց դպրոցին և 100 ր. ռուսաց օրիորդաց դպրոցին։

—

Թիֆլիսի կուսանաց մենաստանը Վեհ. Հայրապետին ուղարկել է 200 ր. սովեալների օգտին։

—

Շաբաթ, ապրիլի 30-ին, Վանքի աւագ եկեղեցում սարկաւագ ձեռնադրուեց Գանձակի հայոց դպրոցների ուսուցիչ պ. Տէր-Խորայէլեանցը։

—

ԿԱԽ-ԱՒԱՆԻՑ.—Այստեղ յօգուտ Երևանեան նահանգի սովելոց հանգանակութիւն է բացուած, որից առայժմ ուղարկուած է 37 ր. իսկ մնացածը պիտի ուղարկուի Վեհափառ Հայրապետին, բայց որում Թիֆլիսից ոմանք անտեղի կարգադրութիւններ են անում գումարը զանազան տեղեր ուղարկելու։

—Այս օրերս միրձակայ Դեօնուգ գիւղում երեք մարդ սպանեցին օր ցերեկով. երկուսին մի հրացանի գնդակը միատեղ գլորեց, իսկ միւսին սրով կտոր կտոր արին։ Այդ գիւղի պրիստաւը նոյն օրը յանկարծամահ եղաւ մի բաժակ թէյ վայելելուց յետոյ։ Դրա մասին թէր և դէմ խօսակցութիւններ կան. անշուշտ քննութիւնը երևան կըհանէ ճշմարտութիւնը։

—

Գանձակի նահանգական դատարանը ապրիլի 29-ին «Ելախ-միւլքի» կոչուած կալուածքը հաստատել է Բագուի յայտնի Առաքել Մատուրեանի և Հաջի Թագիևի վրայ։

—

Թեմիս սրբազան Առաջնորդը կարգադրել է, որ գիւղական քահանայացուներ պատրաստող դպրոցը մտնողները պէտք է միանուագ վճարեն դպրոցին 3-ական րուբլի նստարանների և լուսաւորութեան համար։

—

Կիրակի, մայիսի 1-ին, տեղի ունեցաւ այս տարուայ գարնան երրորդ ձիարշաւը, որ աւելի հետաքրքրական էր. ներկայ էր ձիարշաւին և անձամբ պարգևները բաշխում էր երկրիս կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ Շերեմետևը։ Ձիարշաւի միջոցին հեծեալի պէս անձրև եկաւ և կարկուտ տեղաց։

—

Մեզ գրում են Ախալցխայից, որ Անանիա վարդապետը պատարագ է անում խաչով։

—

Այսօր, մայիսի 3-ին, երեկոյեան, Թիֆլիսի Հայուհեաց Բար. Ընկ. անդամների ընդհանուր ժողով է նշանակուած Ընկերութեան կարուձևի դպրոցի դահլիճում։ Այդ ժողովը ապրիլի 23-ի ժողովի շարունակութիւնն է, ուր պաշտօնատար անձերի ընտրութիւնն է լինելու։

—

Թիֆլիսում հրատարակուող վրաց «Մեուրնէ» գիւղատնտեսական թերթի խմբագիրը խնդրամատոյց է եղել, որ իւր թերթը այսուհետև Քութայիսում հրատարակի։

—

Բնակարանների վրայ պետական հարկ դնելու կանոնադրութիւնը Կովկասում մտադրութիւն կայ մտցնելու 1895 թ. սկզբներից։

—

Մայիսի 1-ին առաւօտեան վաղ Տփղիսաւուրից դէպի ճանապարհի վրայ 7 կինտոներ յարձակւում են մածուն բերող 8 գիւղացիների վրայ և նրանցից մէկին ծանր վիրաւորում։ Գիւղացիներին աջողւում է կինտոներից մէկին սպանել։

—

Պետերբուրգից հաղորդում են «Պրիազ. Կրայ» թերթին, որ այնտեղ լուր է տարածուած, թէ Վլադիկաւկազի երկաթուղին շուտով անցնելու է արքունի գանձարանին։

—

Շաբաթ երեկոյեան, ապրիլի 30-ին, Կովկասեան Բարեգործ.-Ընկեր. ձեռներէցութեամբ տեղի ունեցաւ մասամբ սովեալների օգտին երգեցողութեան մի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ

Մինչդեռ մեզանում էժանագին ազատամտութիւն ծախողների համար կանանց խնդիրը վճռուած վերջացած է համարւում, Եւրոպայում և առհասարակ բոլոր լուսաւորուած աշխարհներում դա դեռ ևս վիճելի խնդիր է։ Օր չէ անցնում, որ թէ գիտնականները և թէ հասարակ մահկանացուներն ընդարձակ ուսումնասիրութիւններ և յօդուածներ չհրատարակեն այդ առթիւ։

Վերջին ժամանակներս, օրինակ, անգլիացի բնագէտ Այլֆրիդ Ռոսսէլ Ուօլէսսը մի ընդարձակ յօդուած էր նուիրել կանանց խնդրի պաշտպանութեան համար։ Հետաքրքիր է նրա տեսակէտը։

Անգլիացի գիտնականը այն կարծիքի է, որ կանանց սոցիալական դրութիւնը, չնայելով այս դարում, մանաւանդ վերջին տասնամեակներում գործած առաջադիմութեան, դեռ շատ հեռու է կանգնած այն տեղից, ուր հասնելու է նաև կանանց կրթութիւնն աւելի ընդարձակ և ցանկալի չափով ընդլայնելով, անշուշտ նրանց իրաւունքներն էլ պիտի հաւասարուին տղամարդկանց իրաւունքներին՝ հասարակական տեսակէտից։ «Երբ տղամարդիկ ու կանայք օգտուելով իրենց ազատութիւնից՝ կըհետևեն իրենց լաւագոյն ձգտումներին, երբ նրանք լաւագոյն կրթութիւն ստանալու հնարաւորութիւն կունենան, երբ լոկ սեռերի պատահական դիպուածի պատճառով մարդկութեան վրայ ոչ մի կեղծ սահմանափակութիւն չի ծանրանայ, և երբ հասարակական կարծիքը կանոնաւորողը կըլինեն ամենաընտիր և ամենալաւ մարդիկ, այն ժամանակ առանձին նշանակութիւն կըտրուի մարդկային սեռի ընտրութեան սիստեմին, որի հետևանքը կըլինի բարեփոխուած մարդկութիւնը։ Իսկ քանի կանայք ամուսնութեան վրայ կընայեն որպէս աղքատութիւնից ու անխնամ մնալուց ազատուելու միջոցի վրայ, նրանց դրութիւնն էլ աննախանձելի կըլինի տղամարդկանց համեմատութեամբ։ Ուստի կանանց էմանսիպացիայի խնդրի առաջին քայլն այն է, որ բարձուին այն արգելքները, որոնք չեն թոյլ տալիս նրանց տղամարդկանց հետ մրցել բոլոր արդիւնագործութիւնների և պրոֆեսիաների ասպարէզներում։ Բայց մենք պէտք է աւելի առաջ գնանք և կանանց քաղաքական իրաւունքներ ևս տանք։ Եթէ նրանք պարլամենտներում իրենց ներկայացուցիչներն ունենային, այժմ վաղուց բարձուած կըլինէր նրանց իրաւունքների սահմանափակման մեծ մասը»։

Արդէն «Նոր-Դար» ի ընթերցողներին յայտնի է, թէ ինչպէս մի քանի երկրներում կանայք կայքի և քաղաքացիական կարգերի փոփոխմամբ որոշեալ իրաւունքներ ձեռք բերելուց յետոյ, կամաց-կամաց ձգտում են հասարակական և քաղաքական իրաւունքներ ևս ձեռք բերել։ Աւստրալիայում, օրինակ, կանայք տղամարդկանց հետ հաւասար ձայնի իրաւունք ունին ընտրութիւններին մասնակցելու. Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների արևմտեան գաւառներում կարող են ընտրել և ընտրուել քաղաքային գործերի համար. Անգլիայում չափահաս որբ աղջիկերք և այրիները որոշ իրաւունքներ ունին քաղաքային գործերում. Ամերիկայի Կոլորադո նահանգում նրանք տղամարդկանց համահաւասար ձայն տալու իրաւունք ունին։

—

Սակայն վերև բերուած դէպքերը դեռ մասնակի երևոյթներ են և կանանց կատարեալ ազատութիւն տալու խնդիրը մերժում են, շատ շատերը ոչ թէ այն պատճառով, որ տղամարդիկ վախենում են կանանց մրցումից, և ոչ էլ այն պատճառով, որ տղամարդկանց կեղծ ինքնասիրութիւնը չի թոյլ տալիս կանանց ազատել նրանց ստորադրեալ դրութիւնից, հապա այն պատճառով, որ կնոջ կազմն անընդունակ է տղամարդու հետ համահաւասար ասպարէզ իջնելու։

Ահա օրինակ Ֆրանսիացի գիտնական Այլֆրիդ Ֆուլիէն «Revue des deux mondes» հանդէսում մանրազնին քննութեամբ հանդէս է գալիս այդ տեսակէտը պաշտպանելու համար։ Նա Սպենսերի, Միլի, Դարուինի, Գեդի, Տոմսոնի, Ռօյլֆի, Սեկրետանի, Ֆրանկի և ուրիշ հեղինակաւոր գիտնականների քննութիւններն առաջ բերելով, աշխատում է որոշել տղամարդի ու կնոջ ֆիզիոլոգիական տարբերութիւնը։

Ֆուլիէն իւր քննութիւններն անում է առաւելապէս բիոլոգիական տեսակէտից, որովհետև, նրա կարծիքով, այդ գիտութիւնը պատասխանում է կանանց խնդրի շատ կողմերին, քանի որ նա է որոշում գիտութեան և հասարակական կեանքի միջև եղած սերտ յարաբերութիւնը։

Կրթութեան, սովորոյթների, բարքի ու օրէնքների միջոցով կարելի է տղամարդկանց և կանանց միջև եղած տարբերութիւնը պակասեցնել կամ աւելացնել բայց բոլորովին ոչնչացնել—կարելի չէ։ Աշխարհս շատ հազարամեակներ է ապրել, և այդ բոլոր միջոցին նրա բնակիչների կեանքի մէջ ևս փոփոխութիւններ են կատարուել։ Միթէ մի որ և իցէ օրէնք հրատարակելով կարելի է նրա առաջացրած հետևանքները ոչնչացնել։

Ահա այս հիմնական հարցը պէտք է նախ և առաջ վճռել։

Կեանքի նախաձևութիւնը պատկանում է արու տարրին, որն արդէն էմբրիոնում իսկ իգական տարրից տարբերւում է շարժունութեամբ, գործունէութեամբ և անհանգիստ շարժումներով, իսկ իգական տարրը—խաղաղ է, չեզոք։ Պարզ երևում է, որ սեռերի տարբերութիւնը երևում է նոյն իսկ սաղմի մէջ, որոնք սակայն մշտական ձգտում են միանալու։ Էմբրիոնից սաստիճանաբար դէպի աւելի զարգացած կենդանիներին անցնելով, միևնոյն երևոյթն այնտեղ էլ կըտեսնենք,—արուները գործունեայ են և ներգործող, իսկ էգերը՝ անգործունեայ և չեզոք. արուների կեանքը արագ է հոսում, էգերինը—դանդաղ։ Իգական սեռն աշխատում է պահպանել իւր տիպարը, իսկ արականը—փոխել։ Քանի աւելի զարգացած կենդանիների քննութեան անցնենք, այնքան էլ աչքի կընկնի այդ տարբերութիւնը։ Եւ վերջապէս մարդկանց մէջ դա խիստ և բնորոշ է դառնում։

Այստեղ Ֆուլիէն մէջ է բերում այդ տարբերութիւնը կնոջ կազմուածքի վերաբերմամբ։ Կնոջ մէջ պակաս է կենդանի ոյժը, բայց զօրեղ է անշարժ, պոտենցիալ ոյժը, որը կեանք է տալիս նոր սերնդին։ Նա կենսական ոյժը չէ գործ դնում, այլ պահում է վերև յիշուած նպատակի համար, ուստի և շատ է հասունանում, բայց դանդաղ ապրում։

Տղամարդկանց և կանանց հոգեկան զարգացման տարբերութիւնն էլ առաջանում է նրանց սեռերի տարբերութիւնից։ Տղամարդը ֆիզիոլոգիական կողմից ներգործող է, գործօն է, հետևաբար նրա մէջ պէտք է զարգանայ նաև հոգեկան ու մտաւոր կենսական գործունէութիւն։

Տղամարդի ներգործականութիւնն արտայայտւում է նրա անհամբերող բնաւորութեան մէջ։ Սակայն այդ բանը

երեկոյթ Կարա-Մուրզայի առաջնորդութեամբ։

Երգեցիկ խմբից շատ բան չենք կարող պահանջել, քանի որ խումբը կազմուած է պատահական անձերից, խմբին մասնակցել են ոչ արտիստներ և ոչ էլ դիլետանտներ։ Եթէ իրրև զորք պատկերացնում լինինք, Կարա-Մուրզայի երգեցիկ խումբը կազմուած է ոչ թէ կանոնաւոր զ նուորներից, այլ միլիցոններներից, որոնցից իւրաքանչիւրը իւր սեպհական պէնքով եկել է Կարա-Մուրզայի առաջնորդութեան տակ միացել։

Կարա-Մուրզան իւր զոհերի եռանդի հետ եթէ բանիմաց և լուրջ մուզիկոս լինէր և երաժշտական արուեստին հմուտ, մինչև օրս կունենար քիչ-շատ բանի նման մի երգեցիկ խումբ, բայց նա շատանում է պատահական երգեցիկ խմբեր կազմելով. Տեղական մամուլն առանց բացառութեան քաջալերել է այդ մարդու եռանդը, որով սանդղել է մի գեներալ՝ առանց զօրքի, որ շրջում է զանազան քաղաքներ։

Այդ երեկոյթն անցաւ ինչպէս հայոց երեկոյթները սովորաբար անցնում են. հասկացողները գլուխները շարժում էին, իսկ ծափահարողների խմբերը ծափահարում էին, մանաւանդ, որ ծափահարութիւններն ազգասիրաբար են լինում։

Թատրոնը լիքը չէր, թէպէտև այնպէս էր հաչուած, որ պէտք է լիքը լինէր, քանի որ երեկոյթը մասամբ սովեալների օգտին էր և ամեն տներ ծրարներով տոմսակներ էին ուղարկուած։

Այս էլ պէտք է ասած, որ կարելի չէ պահանջել հասարակութիւնից, որ ամեն անգամ և ամեն տեսակ երեկոյթներին յաճախէ նա թատրոն։

Ցանկալի էր, որ Բարեգործ. Ընկերութեան անունով կազմուող երեկոյթները մի քիչ աւելի ընտրովի լինէին և աւելի շուք տային Ընկերութեանը։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՑԻՑ.—Ապրիլի 24-ին կայացաւ ս. Փրկիչ եկեղեցու երեցփոխի ընտրութիւնը, ուր միաձայն վերընտրուեց նախկին երէցփոխ կոլլեժսկի ասեսոր պ. Տէր-Միքայէլեանցը։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ.—Ապրիլի 28-ին հայ և թուրք ժողովրդի խուռն բազմութեամբ, տեղական գնդի և տեղական բոլոր պաշտօնեայ անձերի ներկայութեամբ հողին յանձնեցին անդւոյս շահզադի տղայ Աղա-Միրզա գեներալ-մայօրի մարմինը։ Աղա-Միրզան վախճանուել էր Խանքենդում։

ԱԶԴ

Խմբագրութիւնս խնդրում է նրանցից, որոնք դեռ չեն վճարել իրենց բաժանորդագինը և կամ որոնց վրայ անցեալից պարտիկներ են մնում, բարեհաճեն հասցնել իրեն։

«Նոր-Դար»-ին մայիսի 1-ից բաժանորդ են գրւում և վճարում են 7 ր. 25 կ.։

ՈՎ ԿԸՀԱՒԱՏԱՅ

—

Շատ ծանր է ասել ճշմարտութիւններ այն անձին, որ խնդրել է ինքը պէտք է քարոզէ ճշմարտութիւն։ Քահանաների հարցը, որ տարիների հարց է, օրուայ հարց են դարձրել։ Սակայն այսօր մի պաշտօնական անձն եւ գրիչ առնելով՝ դուրս է եկել մի մասնաւոր օրաթերթի մէջ։ Մեր խօսքը գեր. Աբխատակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանի մասին է։

Եթէ նրան ճշմարտապէս զբաղեցնում էր քահանայական անկեալ վիճակը, նա պէտք է անշուշտ ինքը գործէր՝ քանի որ սինոդի անդամ է. եթէ զեղծումն էր լինում հակառակ իւր սկզբունքի, պէտք նախ սինոդին բողոքէր, իսկ եթէ մամուլի օգնութեան էր ուզում դիմել, երբ ուղարկեց մի կարգին յօդուած «Արարատ» պաշտօնական թերթին և չըտպեցին։ Ուրեմն եթէ նա այդ ամենը չէ արել և դիմել է մի մասնաւոր թերթի օգնութեան, ինչ նպատակ կարող էր ունենալ, եթէ ոչ՝ պարսաւել հայոց կաթողիկոսներին և անձամբ մունետիկ դառնալ իւր երևակայեալ արժանաւորութիւնների։

Արչէն Երէցի յօդուածը («Արարատ» № 3) առիթ առնելով, նա ասում է որ իբր թէ «արժանաւոր, բանիբուն քահանաներ ունենալու պահանջը յարուցուել է ռուսահայոց մէջ» 60-ական թուականներից։ Այս միանգամայն սխալ է. գիտենք որ մեր նախնիք տասնեակ անգամ հրամայել են միմիայն ուսեալ և բարեկրօն անձերի ձեռնադրել և դրա համար բացած են ունեցել վանական հռչակաւոր դպրոցներ։ Վերջին ժամանակներում թշնամեաց բանակները քանդեցին ոչ միայն այդ դպրոցներն, այլ և նոյն իսկ վանքերն ու եկեղեցիները. մնում է խօսել այս դարիս մասին, իսկ այս ժամանակում Ներսէս Ե. չէ՞ր, որ 69 տարի առաջ, 1825 թուականներին, երբ դեռ գեր. Սեդրակեանը ծնուած էլ չէր, բացաւ Ներսիսեան հոգ. դպրանոցն արժանաւոր քահանաներ պատրաստելու համար։ Ո՞ր էիք, երբ երջանկայիշատակ Ներսէս Ե. գրում էր 1827-ին «Զի է չլինել ուսմանց՝ ոչ լինին քարոզութիւնք և ի չլինել քարոզութեանց, ոչ լինին լուրք և ոչ եւ հաւատ, զի որպէս հաւատալ են ուսմանն, որպէս և յայտ է, զի յԱզգի մերում իսկ՝ ըստ տգէտ ուսմանց՝ անշէջեն հաւատք. և ի նուազել ուսմանց՝ պղտորեցաւ և հաւատն մեր առ յոյժ»։

Նա չէ՞ր, որ իւր ձեռքով ուրար տուաւ ամենապատիւ Մկրտիչ եպիսկոպոս Մուրատեանին և նրա ընկերներին. նա չէ՞ր, որ ս. Էջմիածնում ճեմարան կանգնեց չինել. Վերջապէս նրանից յետոյ Մատթէոս և Գէորգ կաթողիկոսները չէ՞ին, որ հոգ. դպրոցները բարեկարգեցին։ Ուրեմն սխալ է այդ նկատողութիւնը, որ իբր թէ արժանաւոր քահանաների պահանջը դարիս երկրորդ կէսում լինի յարուցուած։

Դեր. Սեդրակեանն ասում է ապա, որ տգէտ քահանաներ շատ էին ձեռնադրւում, և ձեռնադրութեան չարժաւոր սիմոնականութիւնն էր։ Դրան իբր ապացոյց բերում է մի մուրհակի պատմութիւն, որ իբրև թէ 82 թուին, Գէորգ կաթողիկոսի հիւանդութեան ժամանակներում, Ստեփ. Դէմիրճեանցը մէկ մուրհակ է տուել ոմն Ա.-ի, և ստանալով 5,000 ր. խոստացել է տիրացուներ ձեռնադրել տալ։ Թող երևակայէ ընթերցողը. Ստեփանը Գէորգ Դ.-ի ծառան էր, իսկ Ա. մի վաղարշապատցի. կարո՞ղ էր Ստեփանն այնքան յիմար լինել, որ մուրհակով մի Ա. անձի խոստանար տիրացուներ ձեռնադրել տալու. կամ կարո՞ղ էր Ա. այնքան յիմար լինել, որ հինգ հազար րուբլի տար մէկ Ստեփանի և յետոյ տիրացուներ ժողովէր, որպէս զի ինքն էլ օգտուէր։ Սակայն առայժմ չխօսենք մուրհակի կեղծութեան մասին, միայն հարցնում ենք գեր. Ա. եպ. Սեդրակեանից՝ արդեօք փաստերով կ'ապացուցէ՞ այդ մուրհակի ճշտութիւնը։

Դեր. Ա. եպ. Սեդրակեանը դատապարտում է յետոյ «Արարատ»-ի №-3ի մէջ տպուած քարոզի հեղինակ Արչէն Երէցին, որ իբր թէ նա «ըստ երևոյթին կամենում է հոգևոր վարչութիւնը մի կերպ արդարացրած լինել ազգի առաջ այդպիսի (ագէտների) ձեռնադրութիւններ թոյլ տալուն համար»։ գեր. յօդուածագիրը յայտնում է վերստին՝ յանկարծ «Արարատ»-ի էջերում երեւում է Տ. Արչէն Էրէցի քարոզը, որ կարծես թէ նպատակ ունի ասելու, թէ ինչպէս կարելի է ագէտները մերժել, եկեղեցուց հեռացնել, քանի որ ընտրողը ժողովուրդն է»։

«Նոր-Դար»-ի մէջ պարզ կերպով ցոյց տուեց, թէ գեր. Սեդրակեան եպիսկոպոսը որքան անբարեխիղճ կերպով և, ինարկէ, ոչ առանց յետին նպատակների, խեղաթիւրել է Արչէն Էրէցի քարոզի միտքը, այնպէս որ մենք աւելորդ ենք համարում այդ կողմից նորից մերկացնել արդէն մերկացած յօդուածագրին։ Մենք կանգ ենք առնում գեր. Սեդրակեան եպիսկոպոսի յօդուածի այն տողերի վրայ, ուր նա ասում է, թէ ագէտների ձեռնադրութիւնը միշտ եղել է։ Այդ ճիշտ է։

Սակայն այդ վերացնելու համար անհրաժեշտ է ժամանակ, որ քահանայացուներ պատրաստուին. չկայ ոչ մի ապարէզ աշխարհում, որտեղ ագէտ պաշտօնեաները հետզհետէ չլինէին վերացած և ի վերջոյ համալսարանականներին տեղի տուած։ Այսօր մենք չունինք տասը հատ քահանայացուներ, այսինքն կրօնական ուսմամբ և վարքով անձեր. այդ տեսակ անձեր ունենալու համար պէտք է մեր հոգ. դպրոցները բարեկարգուին։ Մինչև այդ ժամանակ մենք պէտք է մի կերպ «հօլայ» գնանք, քանի որ եկեղեցիները փակել չի լինիլ։ Այվազովսկուց յետոյ Թիֆլիսի առաջնորդ չպէտք է կարգուէր մի եպիսկոպոս, որ հազիւ հին ժառանգաւորաց դպրոցն է աւարտել. Նախալեա վարդապետից յետոյ ճեմարանի տեսչութիւնը չպէտք է վարէր երկրորդ կարգի մի եպիսկոպոս, որ նոյն ճեմարանի Ե. դասարանցու ուսումն էլ չունի։ Այս պէտք է լաւ հասկանայ գեր. յօդուածագիրը. եթէ այսօր մէկ 10 ուսեալ և արժանաւոր եպիսկոպոսներ ունենայինք, միթէ առիթ կունենայինք այս պատասխանը գրելու։ Չէ՞ որ հետզհետէ պէտք է կարողանայ Հայոց Հայրապետը հոգևորականացուներ պատրաստել, որոնք բռնեն ագէտների տեղը։ Իսկ առայժմ ստիպուած է իւրաքանչիւրին ըստ արժանեաց կշռել և իւր տեղը տալ, մինչև անարժանների առաջ գնալը խանգարել, ինչպէս արգելեց գիշերն ուղարկած սուրհանդակով Խօթունարխի անարժան տիրացուի ձեռնադրութիւնը, երբ նոր տեղեկութիւն ստացաւ. այդ խոստովանում է ինքը գեր. յօդուածագիրը։

Արդ՝ եթէ ձեռնադրութիւնների մէջ եղել են զեղծումներ, չէ՞ որ այդ վերացնելու համար են մեր հայրապետները դպրոցներ հիմնել։ Չէ՞ որ ձեր գովեալ շրջաբերականի մէջ էլ ասուած է. «այն գիւղերում, որի բնակչաց թիւը 50-ից պակաս է, եթէ (դպրոցներից եկած) ցանկացողներ գտնուին, կձեռնադրուին, իսկ եթէ ոչ, հարկաւորութեան համեմատ»—չէ՞ որ այդ էլ ապագայում պէտք է վերացնենք։

Զարմանանք որ բարձր հոգևորական գեր. Աբխատակէսը մինչև անգամ ծաղրում է մի եպիսկոպոսի հետևեալ խօսքը. «գիտէք, որ առաքեալներն էլ տգէտ, անուսում մարդիկ էին, բայց երբ Հոգւոյն սրբոյ շնորհ իջաւ նրանց վրայ՝ նրանք դարձան Աւետարանի քարոզիչներ և աշխարհի իմաստուններին յաղթող գիտուններ»։ Բարձրաստիճան եկեղեցականն այդպէս խօսում ս. հոգու շնորհաց մասին....

Այս էլ գանձ չէ՞ ապագայ պատմաբանի համար։

Մի խօսք եւ. զեղծումներ ամենուրեք կլինեն. իշխանաւորը յանցաւոր է միայն այն ժամանակ, երբ բնաւ չձգտի վերացնել այդ ամենը։ Սակայն դուք ստորագրել էք, և մենք իրաւամբ կարող ենք հարցնել. երբ դատելու ատեան էր նստում գրել կարդալ չիմացող մէկը, ինչո՞ւ չէիք բողոքում. դուք ագէտներ չէ՞ք ձեռնադրել կամ ձեռնադրել տուել. սիմոնականութիւնը ձեզնից հեռո՞ւ է եղել. հոգևոր ուղղութեան և կրօնական կրթութեան երբեւիցէ կամ ուր և իցէ գո՞րկ էք տուել. ողորմելի ագէտներին գործակից և պաշտօնատար չէ՞ք եղել։

երկարատև չէ տղամարդի մէջ, մինչդեռ կնոջ մէջ դա խաղաղ է և համբերող։ Նա իւր նպատակին դիմում է խաղաղ և առանց թուլչքներ գործելու։ Սխալ է կարծել, թէ կանանց համբերատարութիւնը նրանց դարաւոր ստրկութեան մնացորդ է։ Թռչունը, որ երկար օրեր թուխս է նստում, և կինը, որ իւր արգանդում երկար ամիսներ կրում է իւր պտուղը և պատնուհասնուցանում նրան, միևնոյն չափով համբերատարութիւն են ցոյց տալիս։ Հենց սիրոյ մէջ էլ կինն աւելի հաստատ է մնում հենց բազմանալու և իւր ցեղը պահպանելու բնական ձգտմամբ։ Տղամարդը սէրն ամեն տեղ է որոնում. այլապէս նա այդ սէրը չէր էլ գտնիլ։ Եւ ահա նրա անհաստատ լինելը բացատրւում է այն պայմաններով, որոնց մէջ դրել է նրան բնութիւնը։ Նոյն իսկ կենդանիների մէջ էլ սէրը տարբեր արտայայտութիւն ունի արուների և էգերի մէջ. արուն աւելի եռանդուն է, էգը—համբերատարութեան ձգտող։ Միևնոյն կերպով էլ արուներն իրենց գործունեայ, շարժուն, մշտական խուզարկու բնաւորութեան շնորհիւ աւելի փորձուած են և աւելի ընդարձակ են մտաքերի համակարգութեան, քան թէ էգերը։ Բայց դրա փոխարէն էգն աւելի դիտող, աւելի խորամանկ է. նա զանազան արգելքներին ընդառաջ չէ գնում, հապա սպասում է, դիտում է, զուշակում է։ Այդ պատճառով արուի խելքն աւելի էկսպենսև է, իսկ էգինը—ինտենսիւ։

Միևնոյն բանը նկատւում է նաև մարդկանց մէջ. կինը միշտ ձգտելով պահպանել իւր ոյժերը, աւելի զգայուն է դառնում, իսկ տղամարդը մշտապէս ձգտելով իւր ոյժերը մսխել, աւելի գործօն դարձաւ։ Կինն իւր վիշտը աւելի թաղցնում է։ Կինն իւր դէպի բնութիւնն ունեցած պարտականութիւնը վճարում է տանջանքներով—ծննդաբերութեան ցաւով և ընտանիքի մասին մշտապէս հոգս տանելով, ասում է Շոպենհաուէրը. Նաև սիրով՝ աւելացնում է Ֆուլիէն, որովհետև սէրը կեանքի զարդն է՝ տղամարդի համար, իսկ նոյն ինքը կեանք է՝ կնոջ համար։ Այդ պատճառով եթէ կնոջ անհաւատարմութեան մասին խօսք է լինում, դրա պատճառն իրենք տղամարդիկն են։ Եթէ կինը իւր կեանքի շրջանակից դուրս կըգայ, նա միշտ հաստատ է թէ իւր զգացմունքների և թէ մտադրութիւնների մէջ։

Բայց եթէ կնոջ զգացմունքներն աւելի զօրեղ են, դրա փոխարէն էլ տղամարդի խելքն է աւելի թունդ։ Որովհետև կնոջ արտաքին գործունէութիւնն անհամեմատ պակաս է, բնականաբար նրա այն անդամներն էլ, որոնք պէտք այդ գործը կատարէին, պակաս են զարգացած, հետևաբար և այդ անդամների շարժումը կառավարող ուղեղը պակաս պէտք է լինի։ Սակայն կնոջ ուղեղը տղամարդի ուղեղից պակաս չէ՝ եթէ այդ վերցնենք նրանց մարմնակազմի համեմատութեամբ։ Թէև կնոջ ուղեղը երկարատև և զօրեղ ուժգնութիւն չի կարող բանեցնել, դրա փոխանակ ընտանիքում նրանից պահանջւում է սրբտի և բարոյական աշխատանք. կինն աւելի ընդունակ է մանրամասնութիւններ ըմբռնելու, քան թէ գաղափարներ համակարգելու ու վերացական տեսութիւններ անելու։ Նրա խելքն աւելի ինդուկտիւ է,—այսինքն՝ ընդհանուրից դէպի մասնաւորն անցնող, վերլուծող, իսկ տղամարդինը—դեդուկտիւ (այսինքն մասնաւորից դէպի ընդհանուրն անցնող, համակարգող), կնոջ աչքն աւելի ինդուկտիւ է. նա առանց դժուարութեան կըմբռնէ ամբողջ երևոյթը։ Այդ մտքեր համակարգելու թոյլ ընդունակութիւնն է պատճառ, որ մենք կանանց մէջ համարեա թէ չենք պատահում հանճարների. Նրանցից Շեքսպիր, Արիստոտէլ և Դեկարտ չի դուրս գալ։

Ֆուլիէն մանրամասնօրէն բացատրելով տղամարդկանց և կանանց մէջ եղած տարբերութիւնները, կարծում է, որ միացնել այդ երկու տարրերն այնպէս, քան թէ նրանք միանում են այժմ, կրնչանակէ ձգտումն ունենալ ոչնչացնելու այն, որ բնութիւնը միլիոնաւոր տարիների ընթացքում ստեղծել է։ Քաղաքակրթութիւնը չի կարող և չպէտք է էլ ոչնչացնէ սեռերի տարբերութիւնը։ Ընդհակառակը, քանի հասարակութիւնը զարգանում է, այնքան էլ որոշում է երկու սեռերի գործառնութիւնների տարբերութիւնը։ Կատուել դրա դէմ—կրնշանակէ բնութեան դէմ կռուել։ Պէտք է ոչ թէ սեռերի միակերպութիւն հաստատել, այլ հաւասարակշռութիւն։ Երկու սեռերն էլ, որքան տարբեր լինին միմեանցից, բայց և այնպէս կախուած են իրարից, և իրար արժեն։ Եթէ ընդհանուր առմամբ մէկն աւելի ֆիզիքական ու մտաւոր ոյժ ունի, միւսն էլ աւելի բարի է։ Տղամարդը զօրեղ է, կինը—լաւ։ Արհամարհել կամ առել կինը—յիմարութիւն է։ Այդ միևնոյնն է, թէ ջրածինն ասէր թթուածնին, որոնք միանալով ջուր են արտադրում, կամ թէ չէ՝ կարմիր ճառագայթներն ասէին կանաչ ճառագայթներին, որոնց միութիւնից սպիտակ, պայծառ լոյսն է առաջանում։

Բնական է, որ կինը դադարի իւր ամուսնուն, իւր զաւակներին, իւր ընտանիքին անձնատուր լինելուց, անմիջապէս կ'առաջանայ մի սերունդ, որ զուրկ է բարոյականութիւնից. սէրը կըստորանայ մինչև անասնական ինստինկտներին գոհացում տալու աստիճանին. կտիրէ ընդհանուր անառակութիւն իւր անխուսափելի հետևանքներով—վիժում, մանկասպանութիւն և այլն։

Կինը միշտ ընտանիքի կեդրոնը, նրա հերոսն է եղել. և քանի նա մայր կըլինի, դա էլ իւր կեանքի կեդրոնը կըլինի։ Ահա թէ ինչու կնոջ կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը պիտի նպատակ ունենայ նրան պատրաստել ընտանեկան կեանքի, մօր, կնոջ և դաստիարակչուհու դերի համար։ Նրան ճըշմարիտ հումանիտար գիտութիւն է պէտք—առողջապահութիւն, գրականութիւն, պատմութիւն, բուսաբանութիւն, երաժշտութիւն, գծագրութիւն, վերջապէս գիտութիւնների եզրակացութիւններն ու նրանց գործադրութիւնը։

Նոյնպէս անհրաժեշտ է բարւոքել կնոջ իրաւական և տնտեսական դրութիւնը։

Այժմ կնոջ և տղամարդու մաքառումն է սկսել «իւրաքանչիւր ոք իրեն համար» նշանաբանով։ Պէտք է այդ կռուին այնպիսի ընթացք տալ, որ ոչ ոք չկնասուի դրանից և իւրաքանչիւր սեռ իւր գործունէութեան շրջանն ապահովէ, հաւասարութիւն լինի, այլ և եղբայրութիւն։ Կինը չպէտք է տղամարդի կրկնութիւնը դառնայ, հապա նրանք պէտք է փոխադարձաբար իրար լրացնեն։ Այդ երկու միութիւններին աւելացնելով նաև զաւակը, կըստանանք միասնական երրորդութեան իդէալը։

—

Ահա ուրեմն դեռ ինչ դրութեան մէջ է Եւրոպայում կանանց խնդիրը։ Կինը պէտք է կին մնայ և տղամարդը—տղամարդ. նրանք ոչ թէ մրցակիցներ պէտք է լինին, հապա իրար լրացնողներ, մի ամբողջութեան անբաժանելի մասերը։

Միհրան։

Մինչև այս հարցերի պատասխանը չտաք, ոչոք չի հաստատել ձեր ասածները։

Խաչ.

Ս. Էջմիածին։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՓԻՐԱԶԱՄԱԼ գիւղ (Նուչու գաւ.) 28 ապրիլի.—Գարունը որքան էլ որ գեղեցիկ ու գուարճալի է տարուայ բոլոր միւս եղանակներից, այնքան էլ վտանգաւոր ու երկիւղալի է մշակ ու երկրագործ գիւղացիների վաստակների համար։ Խեղճ գիւղացին հազիւ հազ ձմրան նեղութիւններից ազատուած, հազար ու մի յոյսերով գիմաւորում է գարունքին և իւր նիհարած, ոսկորները մնացած անասունները դէպի դաշտերն է քշում, որ արեգակի տակ քիչ տաքացնի ու նոր կանաչի երես տեսնեն։ Իւր արօտն ու գութանն է նորոգում, պատրաստում, որ ձեռք զարկի դաշտային պարապմունքներին, յանկարծ տեսնում է որ գիւղի տանուտէրը գաւառապետի հրամանը ձեռն առած, գիւղամէջը դուրս եկաւ.—գիւղում գըտնուող բոլոր փափախաւորները մինչև երեք օրը պիտի այս ինչ տեղում պատրաստ լինին, իւրաքանչիւրը մի-մի ցախաւել ձեռին, որովհետև մորեխ է երևացել։

Ողորմելի գիւղացին մնում է շուարած. Տէր Աստուած, այս մտեղից դուրս եկաւ։ Ահա քանի օր է թէ հայ և թուրք գիւղարանքից մեծ քանակութեամբ ցախաւել, ծղոտ և այլ հարկաւոր պարագաներ են ուղարկում մորեխ գտնուող տեղերը, որպէսզի սկսեն կոտորել։ Մորեխը երևացել է հետևեալ տեղերում. Փիրաջամալու, Վարազաբնի, Միրաշալուի, Աւտալ ու Կիւլափլուի (այս վերջին երկուսը թուրքի գիւղեր են), մասամբ Պըզգալի և թուրք գիւղերից Սայբալլուի, Նովրուզլուի հանդերում։ Մորեխը դեռ շատ մանր, մըջիւնի պէս է, այնպէս որ՝ կոտորելը շատ հեշտ ու դիւրին է. եթէ կանոնաւոր եղանակով հետևողութիւն ու հսկողութիւն անեն, շատ կարճ ժամանակում կոչընչացնեն, և ողորմելի գիւղացիք ժամանակ չեն կորցնիլ և իրենց քնասիբութեան ետևից կըգնան։

Թէև մորեխը ոչնչացնելու համար այլ և այլ հրահանգութիւններ կան տուած, այնուամենայնիւ աւելորդ չի լինիլ, եթէ մի ամենահեշտ ու դիւրին միջոց էլ մենք առաջարկենք։

Նախ և առաջ մորեխի ոչնչացնելու ամենահեշտ ժամանակը նրան մանր մանր դրութեան մէջ եղած միջոցն է, քանի որ նրանք ապրում են համախմբուած, խումբ-խումբ, միմեանց վըրայ կուտակուած, այնպէս որ՝ մի քառակուսի ոտնաչափ տարածութեան վըրայ ժողովուած են լինում հազարաւոր մորեխ։ Այս հասակում նրանք, ինչպէս որ գիւղացիք ասում են, կոնդ են լինում, այսինքն՝ չեն կարողանում մեծմեծ ոստիւններ անել և համարեա օրուայ մեծ մասն այստեղ այնտեղ կուտակուած են լինում միմեանց վրայ, առաւել ևս առաւօտները, քանի դեռ արեգակի տաքութիւնը ներգործած չի լինում։ Մորեխի այս դրութեան մէջ գըտնուած միջոցին, առաւել ևս առաւօտները, հարկաւոր է իւրաքանչիւր համախմբած մորեխի կոյտի մօտ խոր խոր փոսեր փորել տալ, ցախաւելով սրբել փոսերն ածել, վրան 5—10 գր. չըլուծուած, չմրջած նոր կիր ածել և կրի վրան էլ ջուր, այնքան, որ կիրը լուծուի. կիրը լուծուելուց յետոյ էլ հողն ածել, պինդ կոխոտել. այնքան հող ածել և կոխոտել, որ փոսի մակերևոյթը հողի մակերևոյթի հետ հաւասարուի։ Կիրը յիշած քանակութիւնից աւել ածել, նայած փոսի մեծութեանը։

Երկրորդ՝ որպէս գի վաղ առաւօտունից, մինչև արեգակի ծագելը, իւրաքանչիւր մորեխի խումբերի մօտ, եթէ հնար է, փոսերը փորուած պատրաստի լինին, հարկաւոր է, որ բանուորները առաւօտները գէս ու գէն չընկնեն, մորեխի գտնուած տեղերը փնտրեն և ժամանակ չկորցնեն, երեկոները, արեգակի մայր մտնելուց յետոյ, որ դարձեալ, եթէ ցրուած են լինում, ժողովեն. ժողովուած տեղերի մօտ երկար ձողեր տնկոտել, որ առաւօտեան բանուորները խակոյն բանի կենան և մինչև մորեխի տեղից շարժուելը արդէն բաւական թուով պատրաստի փոսեր ունենան փորած։

Երրորդ՝ մորեխի ոչնչացնելու ամենայարմար միջոցը մինչև մայիսի 10—15 է, որովհետև՝ օրերը աւելի տաքանալուց, նրանք շատ են զարգանում, մեծ մեծ ոստիւններ են անում այնպէս որ՝ նրանց փչացնելու միջոցը դըժուարանում ու կրկնապատկւում է, նամանաւանդ, որ էլ խմբովին չեն ապրում։ Բացի սրանցից, խոտերը և արտերը բարձրանալուց նրանց արանքից դուրս քշելը և կոտորելը անհնար է լինում, և եթէ կոտորում էլ են, կիսով չափ խոտերի արանքներում մնում են անվնաս։

Վերջացնելով մեր մի քանի խօսքը, հրաւիրում ենք սոյն գործի վրայ հրակողների մարդահաճ ուշադրութիւնը, քանի որ մորեխը մանր է, մինչ դեռ եղանակը դեռ այնքան տաք չէ, բարեխղճմտաբար հետևել այդ ազատարար գործին, որ խեղճ գիւղացիք չտալով պրծնեն ու գնան իրենց մշակութեան ետևից։

Յ. Միրզ.

ԱՍՏԱՊԱՏ (Հին-Նախիջևանի գաւառ), 23 ապրիլի.—«Նոր-Դար»-ի սոյն թուի № 63-ի թղթակցութեան բաժնում լոյս տեսած Աստապատից գրուածը, որը Դարաշամբու ս. Ստեփաննոս նախավկայի վանքին պատկանեալ հողի մշակութեան առթիւ էր, տեղում համակրութեամբ կարդացուեց։ Ժողովուրդը այն կարծիքի է, որ վանքական հողը աստապատցի մի քանի ընտանիքի ձեռքից հանելը այնքան էլ հեշտ չէ, որովհետև վանահայրները հող մշակողների հետ միշտ լաւ են լինում, իսկ վերջինները չեն խնայում Նախիջևանի պատուական գինին, որով Աստապատը առատ է, և Աստապատի երեսելի «ռեֆորմ»-ն, որի համը Վաղարշապատում կարելի է գտնել։ Ժողովրդի այդ կարծիքը մասամբ ճիշտ է։ Եթէ միաձայն հոգ. իշխանութեան միջամտութիւնը չլինի վանքապատկան 30 խալվար հողի ժողովրդի վրայ հաւասարապէս բաժանելու գործում, ընտրեալները դեռ երկար կըշարունակեն միայն վայելել փափուկ պատառը, առանց ուշ դարձնելու կարօտ հարևանի վրայ։

Աստապատցի Ստեփաննոս վարդապետը, որը գնաց իւր պաշտօնատեղը, Երնջակայ վանքը, Ջահկին մեզ մօտ լինելով՝ քարոզութիւնով մխիթարեց ժողովրդին. ճշմարիտ, որքան մեծ նըշանակութիւն ունի քարոզը ժողովրդի համար և ժողովուրդը որքան իրեն մխիթարուած է համարում, երբ լսում է եկեղեցու բեմից իրեն հասկանալի լեզուով ս. գրքի խօսքերը։ Վաղուց է, որ մեր ժողովուրդը կարօտ էր քարոզի և ումից լսէր խեղճը. առաջ դեռ լաւ էր, մեր Կարմիր վանքի վանահայրերը մեզ մօտ պատահած ժամանակ քարոզով մխիթարում էին ժողովրդին. բայց ցաւօք սրտի պէտք է խոստովանել, որ վերջին ժամանակներում վանահայրերը մի տեսակ կըգլացած գիրք են բանել և եթէ պատահմամբ էլ քարոզել են, նիւթը եղել է «տուէք»-ը։

Քարոզի կարօտ է համարեա մեր ամբողջ գաւառը. ճիշտ է, գաւառումս կան քարոզ խօսելու շատ ու քիչ ընդունակ քահանաներ, բայց այդպիսիների թիւն այնքան քիչ է, որ մատների վրայ կարելի է համարել։

Շատ ցանկալի էր, որ վանահայրերն իրենց քթի տակ գտնուած գիւղերում, նախապէս ծանօթանալով ժողովրդի դրութեան հետ, ս. գրքի քարոզութիւնից յետոյ՝ խօսէին և այդ մասին։

Անուրանալի է, որ հասարակ ժողովուրդը մի առանձին ակնածութեամբ է վերաբերւում վեղարի տակից ասուած իւրաքանչիւր խօսքին։

Ս. Տ.-Գ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Անգլիական «Spectator» լրագիրը հաղորդում է, որ Հնդկաստանում իրերի դրութիւնը վտանգուած է. Պենջաբում, Բեգարում և հիւսիսային ամբողջ Հնդկաստանում ժողովուրդը խիստ յուզուած է։ Բնակիչների մէջ ինչ որ դաւադրութեան խորհրդաւոր նշաններ են նկատւում։ Յիշեալ լրագիրը խորհուրդ է տալիս կառավարութեան Բիրմայի և Քաշմիրի զօրքերն անմիջապէս կոչել, ամրացնել Ալլահաբադը, զօրեղ նաւախումբ պահել պատրաստի Բոմբէյի և Կալկաթայի առաջ և դրանով ապահովել ազատ հաղորդակցութիւնը Եւրոպայի հետ։ Կարծւում է, որ անգլիական գերիշխանութեան դէմ պատրաստուող այդ շարժումը կըբռնկի մայիսի 10-ին, 1857 թուի ապստամբութեան տարեդարձին։

—Իտալիայի պատգամաւորների ժողովում Բլանը, խօսելով գաղութների ուսումնարանների մասին, ասել է. «Մեզ համար կարևոր է, որ իտալական լեզուն պահպանուէր և տարածուէր Արևելքում, ուր իտալերէնն երբեմն միակ, այնտեղ հասկանալի, լեզուն էր։ Բաւական չէ, որ մեր լեզուն ուսուցանում ենք մեր հպատակներին, պէտք է իտալերէնը սովորեցնենք և բնիկներին, որպէս զի այդ երկիրներում հարկաւոր ազդեցութիւնը ձեռք բերենք»։

—Բելգրադից հաղորդում են, որ դատական պալատը ապրիլի 21-ին որոշել է հրաժարուել Միլանի՝ իբրև արքայական տան անդամի պատիւը շօշափող լրագրին պատասխանատուութեան ենթարկելուց, որովհետև արքայական հրամանով չի կարող փոխուել սկուպշչինայի կողմից հաւանութիւն գտած օրէնքը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 ապրիլ. — Պետերբուրգում մայիսի 6-ին կըկայանայ գըրագէտների փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։

ՍՈՖԻԱ.— Բուլղարական էկզարխը նոր եպիսկոպոսներ է նշանակել Մակեդոնիայի նոր թեմերի համար։

ԼՈՆԴՈՆ.—Բաւաստիխտում դատարանը վճռեց իւր կառավարութեան ձեռքը յանձնել անիշխանական Մենիէին։ Վերջինս վճռաբեկ բողոք է ներկայացնում։

ՎԻԵՆՆԱ.—Աւստրիական ռայխսրատը մերժեց վալիւտի մասին նախագծերի յետաձգումը, որոնք վերաբերում են 200 միլիոն գուլդենի թղթադրամների գործածութեան վերացմանը։

Լեհական Օստրաւայում ածխահանքափորների գործադուլը շարունակւում է։ Վերջին անկարգութիւնների ժամանակ զոհ եղած մարդկանց դիակները թաղուած են զինուորական պահնորդներով։ Երկիւղ էին կրում, որ մեծ բազմութիւն կըհաւաքուի։

Ներքին գործերի մինիստր Բեկեհեմն երէկ երեկոյեան մի պատգամաւորութիւն ընդունեց գործադուլ անողներից, որոնք բողոք տուին նրան տեղական իշխանութեան վրայ։

ԲՈՒԴԱ ՊԵՇՏ.—Հողեգալստից յետոյ պատգամաւորների ժողովը կրկին անգամ կըքննի քաղաքացիական ամուսնութեան մասին օրէնքը։ Պատգամաւորների ժողովի ազատական յօգուտ օրէնքի աւելանում է։

ՊԱՐԻԶ.—Այսօր երեկոյեան Կլեբեր փողոցում անիշխանականները պայթիւն առաջացրին գործարանատէր Մասսինգի տան դռան մօտ. ջարդուած են դռներն և ապակիները։ Ցանցագործն անյայտ է, թէև ձերբակալուած են երկու հոգի։ Դժուար թէ այդ փորձը վրէժխնդրութիւնից լինի. գուցէ պայթիւն առաջացողներն ի նկատի են ունեցել ընդհանուր պրոկուրոր Բորբոբերին, որ նոյնպէս Կլեբեր փողոցումն է ապրում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 մայիսի.—Մեծ Իշխանուհի Եկատերինա Միխայլովնան 1893 թ. յուլիսի վերջերին հիւանդանալով ինֆլուէնցայով, սրտի սաստիկ թուլութիւն էր ստացել. ապրիլին ինֆլուէնցիան կրկնուելով սրտի թուլութիւնը վտանգաւոր բնաւորութիւն ստացաւ. այժմ ընդհանուր ուժերի և սրտի թուլութիւնը խիստ սաստիկ է։

ՊԱՐԻԶ.—Կլեբեր փողոցում պայթիւն առաջացնողը ձերբակալուած է այս գիշեր. դա սրճատան մի սպասաւոր է, կամ դռնապան, ամն Տուրնեմիր, որ արդէն մի անգամ ձերբակալուած է եղել իբրև անիշխանական։ Տուրնեմիրը հաւաստացնում է, որ պայթման ժամանակ ինքն ուրիշ տեղ էր գտնւում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Մեծ Իշխանուհի Եկատերինա Միխայլովնան ապրիլի 30-ին, երեկոյեան ժամը 11-ին 45 վայրկեանին հանգեաւ ի Տէր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 մայիսի.—Պետական կալուած. բանկի գրաւաթղթերի այսօր եղած վիճակահանութեան ժամանակ գլխաւոր գումարները տարան հետևեալ տոմսերը.

№№ սերիա.	№№ տոմս.	Շահած գումարը	№№ սերիա.	№№ տոմս.	Շահած գումարը
15710	37	200,000	6010	31	1,000-ական
11305	8	75,000	7381	46	
5712	48	40,000	6045	37	
829	44	25,000	3951	44	
5927	21	10,000	9359	9	
12365	23	10,000	7214	19	
812	36	10,000	7639	46	
13836	25	8,000	1633	7	
14914	25	8,000	8868	5	
9588	12	8,000	13829	50	
910	34	8,000	10026	15	
7443	44	8,000	3773	21	
2799	4	5,000-ական	1901	2	
4506	27		13728	26	
3087	47		4328	49	
2902	13		10281	9	
9449	28		4816	26	
9720	15		11842	32	
13966	8		2306	12	
5209	16		10384	17	

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ, 6 ապրիլի.—Թոյլ տուէք խնդրեմ պատասխանել ինձ դէմ ուղղած նամակին, որը տպագրուած էր «Նոր-Դար»-ի ներկայ տարուայ 56-րդ համարում։

Նախկին թեմական տեսուչ հ. Գեղամեանի սեպտեմբերի 14-ից 1892 թիւ № 9 գրութիւնով հայրս՝ Ստեփաննոս քահ. Առվանեան՝ նշանակուած է եղել մեր ուսումնարանների հոգաբարձութեան նախագահի «առժամանակեայ պաշտօնակատար մինչև ց՛ անօրէնութիւն բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան»։ Բոլորովին հակառակ իւր ցանկութեան և այդ օրից սկսեալ նա քանիցս անգամ պաշտօնական և մասնաւոր նամակներով խնդրած է ում հարկն է՝ արձակել իրեն այդ պաշտօնից, բայց իշխանութիւնը չէ բարեհաճել յարգելու այդ խնդիրները։ Վերջի հրաժարականը հայրս տուել է հայր Մելեանին անցեալ տարի դեկտեմբերի 11-ին։ Հայր տեսուչը ստանալով այդ հրաժարականը յունուարի 10-ին 1894 թուին № 627 իւր գրութիւնով դարձեալ մերժում է նրան և առաջարկում է «շարունակել պաշտօնը մինչև ց՛ չուտով նոր ընտրութիւն հոգաբարձութեան», բայց յետոյ երբ ես Թիֆլիսում ներկայացայ հայր Մելեանին և Թախանձեցի հօրս արձակման մասին, նա համաձայնուեց և արձակեց հօրս, հրաւիրելով պաշտօնի իսկական նախագահ Յովհաննէս քահ. Քաջազնունուն։ Ուրեմն պարզ է, որ նրա արձակուիլը իսկական հետևանքն է նրա վաղեմի ցանկութեան, վերջին հրաժարականի և իմ թախանձանքների թեմական տեսչին։ Իսկ ենթադրել, թէ նա արձակուած է իմ մասին պաշտօնական տեղեկութիւններ հաւաքելու «անյարմարութիւնը վերցնելու» նպատակով կատարեալ անհիմն է, մանաւանդ եթէ աչքի առաջ ունենանք և այն, որ իմ մասին թեմական տեսչի գրութիւնը, որքան ինձ յայտնի է, գաւառիս գործակալի և ոչ թէ հոգաբարձութեան նախագահի հասցէին է։ Գալով այն կէտին թէ հայր Քաջազնունին իմ մասին «ուրիշ գաղափարի» է և դրա համար էլ հրաժարուել է «նիւթ տալուց» ես պատասխանում եմ, որ նրա գաղափարը այստեղ դեր չունի կատարելու, որովհետև նրանից պահանջւում էր նրա պաշտօնապէս գիտցածը և ոչ թէ գաղափարը իմ մասին. իսկ գալով նրա չպատասխանելուն, այդ պէտք է որոնել մի այլ պատճառի մէջ, որը մասնաւոր և անձնական լինելու պատճառով ես իրաւունք չեմ համարում ինձ այստեղ պարզելու։

Ինձ անարժան ներկայացնելու համար նամակագրի ձգտումը սահման չունի և նա գիտակցաբար լռում է իմ ութնամեայ հոգաբարձական գործունէութեանս մասին, յիշելով միայն մի տարին։

Թէ ինչ աղբիւրներից հայր Մելեանը կարող էր լսել իմ մասին, այդ իմ գործը չէ. բայց ինչ կարիք կայ այդ աղբիւրները քննելու, քանի որ նոյն իսկ նախկին տեսչի պաշտօնական գործերում, որոնք անշուշտ յանձնուած կըլինին հայր Մելեանին, կարելի է գտնել իմ մասին նպաստաւոր փաստեր, օրինակ՝ հայր Գեղամեանի սեպտեմբերի 21-ին 1893 թուին № 85 յանուն առաջ ուսուցչի գրութեան մէջ ի միջի այլոց ասուած է այսպէս.....«պըրոցները միջոց չունին և եթէ այսօր պահպանւում են, դա ի շնորհս հոգաբարձութեան և յատկապէս նրա անդամ Զարմայր Առվանեանի եռանդագին ջանիցն է»։ Այսպիսի մի քանի պաշտօնական աղբիւրներ կարելի էր ցոյց տալ, բայց ինչ հարկ կայ դրան, քանի որ հայր Մելեանն այսպէս թէ այնպէս լսելով իմ մասին ընդունուած ձևով ճշտում է իւր լածները։ Երևի նամակագրի կարծիքով նա այդ էլ անելու իրաւունք չունի։ Նամակագրի այն ակնարկը որպէս թէ ես պատմած կըլինեմ իմ մասին թեմական տեսչին անվայելուչ է։

Աւագ ուսուցիչ պ. Դիլանեան ոչ թէ իմ, ինչպէս ասում է նամակագիրը, այլ հոգաբարձութեան հրաւիրած և տեղաւորածն է, այն էլ հայր Գեղամեանի կանխապէս գիտութեամբ և թոյլտուութեամբ։ Եթէ դուք, պ. նամակագիր, գիտէք, որ պ. Դիլանեանի պատասխանը իմ մասին «թունդ չողոքորդական» է, դուք պարտական էիք ցոյց տալ այդ ձեր նամակում փաստերով, այլապէս ձեր այն խօսքերը. «սանահայր», «եօթներորդ երկինք» և այլն ոչ մի նշանակութիւն չունին և կմնան միայն խօսքեր, առանց մինչև անգամ պատասխանի իմ կողմից։

Հոգաբարձական ընտրութիւնների

ժամանակ ես Թիֆլիսում էի և չգիտեմ թէ հասարակութիւնը ինձ վերընտրելու ցանկութիւն ունէ՞ր թէ ոչ, միայն պէտք է ասեմ, որ գերդաստանական հանգամանքներից ստիպուած, ես վաղուց ի վեր աշխատում եմ Թիֆլիս տեղափոխուելու (սրա համար էլ գնացել էի այս անգամ) և բնականաբար ցանկութիւն էլ չէի կարող ունենալ պաշտօնս շարունակելու։ Իմ այս նպատակը վաղուց յայտնի էր հասարակութեան մեծամասնութեան։ Որ ես չէի ուզում կրկին հոգաբարձու լինել դրան ապացոյց է և այն, որ դեռ անցեալ տարի դեկտեմբերի 11-ին, երբ հայր Մելեանը նոր ստանձնել էր պաշտօնը և երբ դեռ ոչ մի հարց չկար նոր ընտրութեան համար—ես հրաժարական տալով խնդրած էի այդ օրից իսկ ինձ ազատ համարել պաշտօնավարութիւնից, պատճառաբանելով այդ իմ հրաժարականը Թիֆլիս մեկնելովս և գուցէ մշտապէս այնտեղ մնալովս։ Նոր ընտրութեան ժամանակ ես հոգաբարձութեան պաշտօնի համար քուէարկուած անգամ չեմ եղել, ուրեմն և սևացած էլ չեմ, ինչպէս ձգտում է ցոյց տալ Նամակագիրը։ Ժողովում իմ անունն առաջարկուած է եղել որպէս թեկնածու, թէև համեմատաբար պակաս ձայներով—8-ը ձայն, բայց թեկնածութեան ձայները և նրանց քանակութիւնը սևանալու և ընտրուած լինելու նշանակութիւն չունին, որովհետև թեկնածու լինելու համար ձայների որոշ առաւելական թիւ չի պահանջւում։

Իմ ութն ամեայ պաշտօնավարութեանս ժամանակ երկու անգամ 1888 և 1891 թուերին մի-մի տարով հեռացել եմ հոգաբարձութիւնից, որն ունեցել է իւր յարգելի պատճառները, որոնք անձնական են և ես կարող կլինեմ ապացուցելու, եթէ հարկ լինի, ինձ մօտ պահուած տասնեակ պաշտօնական գրութիւններով։ Թող յիշէ պ. Նամակագիրը, 189²/₃ ուսումն. տարւայ սկզբում իմ նորից հոգաբարձական պաշտօն ստանձնելս և ուսումնարանների այդ ժամակուայ դրութիւնը, նախընթաց տարուանից (իմ հեռացած տարին) նրա վրայ բարդուած պարտքը, թող նեղութիւն կրէ նա վեր առնել և կարդալ հոգաբարձական և ռահասարակ ուսումնարանական գործերում եղած պաշտօնական թղթերը, որոնք բոլորովին հակասում են Նամակագրի ասածին, և վերջապէս թող այժմ կրկին կարդայ վերևում յիշատակած թեմ. տեսչի № 85 գրութիւնը,—այն ժամանակ նա՝ Նամակագիրը պարզ կտեսնէ, եթէ միայն աչքերը չփակէ այնպէս ինչպէս մինչև այժմ փակել էր, թէ երբ է եղել ուսումնարանում արև և երբ՝ հակառակը։ Թող ներուի ինձ ասելու և այն, որ 189³/₄ ուսումն. տարւայ սկզբում ես համաձայնել եմ պաշտօնի մնալու իմ ընկերակիցների՝ հոգաբարձութեան երկու անդամի թախանձանքներին զիջանելով և ուսումնարաններին այդ ժամանակ սպառնացող անխուսափելի դըրութիւնից հանելու նպատակով։ Ես աւելորդ եմ համարում այս մասին երկար խօսելու, որովհետև այն, ինչ որ ես պէտք է ասեմ, գիտէ քաղաքիս ամբողջ հասարակութիւնը, բացի Նամակագրի և իւր գաղափարակից մի քանի անհատներից, որոնք ոչ թէ իմ գործս չեն տեսնում, այլ ինձ չեն սիրում։

Իբրև գանձապահ հոգաբարձու իմ պաշտօնավարութեան բոլոր տարուայ հաշիւները, բացի անցեալ տարուայ հաշուից, որն երկար ժամանակ քաղաքից բացակայ լինելուս պատճառով չեմ կարողացել ներկայացնել հոգաբարձական ժողովին,—իւր ժամանակին ստուգուած և վաւերացրած են հոգաբարձութիւնից նախագահի և անդամների ստորագրութիւնով։

Զարմայր Աւվանեանց։

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ, պ. Ա. Աւվանեանին։ Սոյն համարում կըգտնէք ձեր գրած պատասխանը։ Համաձայն ձեր խնդիրքին, առանց փոփոխութեան է տպուած, միայն կրճատուած է, այսինքն էականը թողուած է և աւելորդ խօսքերը, որոնք ոչինչ չեն ապացուցանում, բայց ի զուր տեղ են բռնում, հանուած են։

Խմբագիր—Հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԻԱՐ ՍՊԱՆԴԻԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Կովկասեան կայսերական գիւղատընտեսական ընկերութեան պ.պ. անդամները հրաւիրւում են հերթական նիստի, որ լինելու է երեքշաբթի, մայիսի 3-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին։

Պարապմունքի առարկաները.

1) Ընթացիկ գործեր։

2) Ա. Ա. Քալանթարի զեկուցումը «Երկրագործութեան մինիստրութեան տեղական մարմիններին վերաբերեալ խնդրի մշակման առթիւ»։

Ներկայ կարող են լինել նաև կողմնակի անձեր։

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆ

—

(Մուխրանեան փ., տ. Կուզմնեանի, № 15. հիմնել են Թիֆլիսի քաղաքացիները երթևեկ հիւանդների համար 1866 Թ. ապրիլ 4-ի յիշատակին)։

Հիւանդների ընդունելութիւնն ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, ձմեռն առաւօտեան ժամը 9—1, ամառը (յունիսին, յուլիսին եւ օգոստոսին) առ. ժամը 8—12.

Վ. Մ. Արծրունի—ներքին, երեխանց եւ ջղային հիւ. ժամը 10½—12 ամեն օր։

Կ. Ա. Ղուկէ—ներքին եւ երեխանց, ժ. 10½—12 ամեն օր։

Գ. Գ. Գուլուզեանց—խիրուրգ. եւ մէզի տեղ. ժ. 11—12 ամ. օր։

Կէս-բժ. Մ. ռ. Խոռհռէեան—կանանց, ժ. 9—11 ամեն օր։

Ն. Գ. Կասսեան—ներքին եւ երեխանց, ժ. 12—1 ամ. օր։

Ս. Ն. Լէոն—խիրուրգ եւ մեզի անդ, ժ. 11—12 ամ. օր։

Մ. Ա. Միքաէլեան—ներքին եւ վեներական, ժ. 12—1 (երկուշաբ., չորեքշ. եւ շաբաթ օրերը)։

Ա. Գ. Մուրղուլէ—ականջի, կոկորդի եւ քթի, ժ. 9—10 ամեն օր, բացի հինգշաբթի օրուանից։

Կէս-բժ. Լ. Եա. Մոսխորովսկայա—կանանց, ժ. 11—12 ամ. օր։

Եա. Ա. Ռուդման—ներքին, երեխանց եւ ատամի, ժ. 9—10 ամ. օր։

Մ. Ա. Ռեխարդտեր—ներքին եւ ջղային, ժ. 11—12 ամ. օր։

Գ. Ն. Սաէֆանեան—ներքին, մեզի անդ. եւ վեներական, ժ. 11—12 ամ. օր։

Գ. Ա. Թումանեան—ներքին եւ խիրուրգ., ժ. 12—1 ամ. օր։

Կէս-բժ. Ս. Ա. Շմիդ—աչքի եւ կանանց, ժ. 11—12 ամ. օր։

Ատամնաբոյժ Ա. Օ. Օրբէլի—ատամների ժ. 10—11 ամ. օր։

Կոնսուլտացիոնն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժ. 12—1. ծաղկի պատուաստումն—չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը, ժ. 9—1.

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Կախէթինսկայա փ., տ Տէրտէրեանի)

Մ. Ա. Քալանթարեան—ժամը 11—12 ամեն օր։

Կէս-բժ. Մ. Ա. Խոռհռէեան—կանանց, ժ. 11—12 երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը։

ԽԱՐՓՈՒԽԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Բաննիա փողոց, տ. Էնֆիաճեանի)

Գ. Բ. Տէր-Առաքելեան—ժամը 11—12 ամեն օր։

Կէս-բժ. Մ. Ա. Խոռհռէեան—կանանց, ժ. 11—1 երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը.

Ծանօթութիւն.—Չքաւոր անձերին բժշկական խորհուրդ եւ դեղեր տրւում են ձրի։

Քաղաքային բուժարանի կառավարիչ՝—
Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Պոստայի՛ն կառքերի

երթևեկութիւնը ԹԻՖԼԻՍԻ և ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶԻ միջև նոյեմբ. 1-ից սկսած մինչև մայիսի 1-ը։

—

Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը. թէ Թիֆլիսից և թէ Վլադիկաւկազից դուրս է գալիս առաւօտեան ժամը 8-ին. գիշերում է Մլեթում և տեղ է հասնում միւս օրը երեկոյեան ժամը 7—8-ին։

Թէ Թիֆլիսից և թէ Վլադիկաւկազից հանրակառքերը (օմնիբուսները) ուղևորւում են երեկոյեան ժամը 3-ին. առանց գիշերելու միւս օրն երեկոյեան տեղ են հասնում ճիշտ այն ժամանակ, երբ հասնում են կառեանները, այսինքն ժամը 7—8-ին։

Շոգենաւերի

Երթևեկութիւնը Բաթումի և Օդեսայի միջև նոյեմբերի 8-ից սկսած.

ԱՊՐԱՆՔԱԿԻՐ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳԻԾ

ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս է գալիս դէպի ՕԴԵՍԱ չորեքշաբթի օրը՝ գիշերուայ ժամը 11½-ին, ճեպընթաց գնացքով և մտնում է միայն Սևաստոպոլ։

Հինգշաբթի օրը՝ ժամը 2-ին, ուղիղ գծով, Նովորոսիսկի և Կերչի վրայով։

Կիրակի օրը՝ առաւօտեան ժամը 2-ին շաբաթ գիշերուայ ժամը 3-ին), շրջանառու ընթացքով մտնում է բոլոր նաւահանգիստները։

—

ՕԴԵՍԱՅԻՑ հասնում է ԲԱԹՈՒՄ

Երեքշաբթի օրերը առաւօտեան, ճեպընթաց գնացքով, Սևաստոպոլի վրայով։

Ուրբաթ օրերը առաւօտեան, ուղիղ գծով, Նովորոսիսկի և Կերչի վրայով։

Երկուշաբթի օրերը երեկոյեան շրջանառու ընթացքով, մտնելով բոլոր նաւահանգիստները։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

գրած վէպիկներիս և պատկերներիս հաւաքածուն

«ՄՈՌԱՑՈՒԱԾ ԱՇԽԱՐՀ»

վերնագրով արդէն պատրաստ է տպագրութեան համար, և թոյլտուութիւնն էլ ստացուած է։

Սակայն, միջոցներիս սղութեան պատճառով, անկարող եմ այդ աշխատութիւնս ես հրատարակել «ՇԻՐԻՆԱՆՑ ՆԱԽՇՈՒՆԸ» աշխատութեանս հետ, ուստի դիմում եմ իմ աշխատասիրութեանց համակրող ձեռնհաս անձերին առ այժմ հրատարակել «Մոռացուած աշխարհի» Ա. հատորը, որ մօտ 350 ր. ծախս կընստի։

Պայմանների մասին խնդրում եմ ցանկացողներին դիմել ինձ, Թիֆլիս, «Նոր-Դար»-ի խմբագրութեան միջոցով։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃՈՒՂՈՒՐԵԱՆ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳԻՒՂԻՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ԳԻՐՔ Գ.

ՍԻՄԷՕՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

կենսագրութեամբ, յաւելուածներով և ծանօթութիւններով հրատարակեց

Գիւտ քահ. Աղանեանց

ՄԻ ՊԱՏԿԵՐՈՎ.

1096 էջ մեծադիր տպագրութիւն։
Գինը ճանապարհի ծախքով 7 րուբլի։

Վաճառւում է բացառապէս Կեդրոնական գրավաճառանոցում։

Աշխատասիրողին դիմողները գինը կանխիկ են վճարում։

(585) 10—9

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԲՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ»

Յ. ՃԱՂԱՐԲԷԿԵԱՆԻ.

Գինն է 60 կոպ.

Վաճառւում է կեդրոնական և Զաք. Գրիգորեանի գրավաճառանոցներում։

Գրավաճառ. վաճառողներին զեղչ 20%։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են.
Тифлисъ, Акопу Джагарбекянъ
(редак. „Норъ-Даръ“).

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ սոյն տարուայ մայիսի 5-ին ձիերի տօնավաճառ է բացւում Կովկասեան ձիապահութիւնը խրախուսող Ընկերութեան հրապարակում։ Տօնավաճառը կըշարունակուի չորս օր։ Մանրամասնութիւնները յայտարարութիւնների մէջ աֆիշների սիւների վրայ։

(588) 2—1.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ սրանով պատիւ ունի յայտարարել ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ սոյն 1894 թուի մայիսի 12-ին, օրուայ ժամը 12-ին Ընկերութեան Վարչութեան շինութեան մէջ, որ գտնւում է Սալավայա փողոցում, Քիւշարեանցի տան մէջ, վաճառւելու առնելու է նշանակւած առանց կրկնաճուրդի, բանաւոր կերպով և տպած յայտարարութիւնների միջոցով, Երիւանեան հրապարակի վրայ (Պուշկինեան փողոց), Հայոց Բազարում և Գրեազնայա փողոցում գտնուած տներ և խանութներ, որոնք պատկանում են Գէոներաղ-Լէյտենանտ Տէր-Ղուկասովին։

Տեղեկութիւններին և պայմանագրերին ցանկացողները կարող են ծանօթանալ վարչութեան մէջ նիստի օրերը օրուայ ժամը 10-ից մինչև 2-ը մայիսի 3-ից սկսած։

(301) 3—2

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET Cie

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ,

„Ն. ՊԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.“

Կանոնաւոր և ուղիղ երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ չորեքշաբթի օրերը երկու շաբաթը մի անգամ, յունուարից սկսած և ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՄԱՐՍԷԼ։

Բաթումից Մարսէյլ գնալիս մտնում է Տրապիզոն, Սամսոն և Կ. Պոլիս քաղաքները։

Բաթումից Պարիզ ուղիղ հաղորդակցութեան տոմսակները սովորական վիճակում ունին։

Բաթումից մեկնում է՝
Չորեքշաբթի՝ մայիսի 4/16-ին շոգենաւ «Անատոլի» կապիտան «Դարրիգ» և այդպէս երկու շաբաթը մի անգամ չորեք. օրերը, ժամը 4-ին կէսօրուայ։ Տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել հետևեալ գործակալներին.

Բաթումում—պ. ՎԻԿՏՈՐ Դ'ԱՐՆՈՅԻՆ, Նաբերեժնայա։
Թիֆլիսում—պ. ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԵԱՆԻՆ, Սիօնի փողոց, քարւանսարայ Գէորգ աղայի։
Բագւում—պ. Սամուէլ Դիլգարեանին, Կոլիւբակինսկայա հրապարակ։
Նովորոսիսկում—պ. ԼՈՒԻ ՌԵՆՕՅԻՆ։

(262) 20—3

III ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅԻՍԻ 1-Ի ՏԻՐԱԺԻ

ԽԱՂԱՏՈՄՍԵՐ

կարելի է ձեռք բերել վճարելով ամսական 5-ական րուբլի և աւելի բացառապէս արտօնեալ պայմաններով գլխաւոր գործակալութեան մէջ, որ հիմնել է Կովկասի համար Պետերբուրգի **ՄԱՒՐԻԿԻ ՆԷՅԼԿԵՆ** բանկային տունը (գոյութիւն ունի 1863 թուից)։

Սերիաներն եւ №№-ը տրւում են իսկոյն եւ եթ։

(Մուծուած են նոր արտօնութիւններ)։

Գրասենեակը բաց է ժամը 9—2 և 5—8.

Գլխաւոր գործակալութիւնը գտնւում է Երևանեան հրապարակի վրայ, Թամամշեանների քարվանսարայի կից նոր շինութեան մէջ։

(293) 30—8.

ՌԵՍՏՈՐԱՆ Վ. ՄԱԳԵՐԻ

Կիրոչնայա եւ Միխայլովսկայա փողոցների անկիւն, սեփ. տուն։

Պատիւ ունիմ յայտարարել յարգոյ հասարակութեանը, որ իմ ռեստորանում միշտ կան տաք կերակուրներ ինչպէս եւրոպական, նոյնպէս և ասիական, և զանազան խմիչքներ, ինչպիսիք են՝ Վիեննայի Կոլմբախեան և տեղական գարեջրեր, գիներ ամենալաւ վաճառատներից և ճաշի օղի—սովորական գնով։

Վ. ՄԱԳԵՐ

(278) 12—10

ЗОНТОЧНЫЙ МАГАЗИНЪ

ОПТОВАЯ и РОЗНИЧНАЯ ТОРГОВЛЯ ЗОНТОВЪ и тростей

Фабриканта
Ильи Петровича
ПЕТРОВА
ВЪ МОСКВѢ

ПРИ ОГРОМНОМЪ ВЫБОРѢ товаровъ и недороговизнѣ цѣнъ.

На Ильинкѣ, на углу Черкасскаго переулка, въ д. Воскресенскаго монастыря. Розничное отдѣленіе у Ю. Теглеръ и К°, Мясниц д. Фирсанова. Въ НИЖЕГОРОДСКОЙ ЯРМАРКѢ, на Шоссѣ, противъ часовни Преп. Макарія и Ярмочныхъ Флаговъ, бывшая лавка Мусатова
№ № 2 и 3.

(274) 25—9

Тифлисъ. Доз. Цензурою 2-го Мая 1894 г. Տպարան և Վիմագ. Ա. Մելիք-Շահնազարեանցի. Типо-Лит. А. Меликъ-Шахназаріанца. Воронц. Набережн., д. Григорьянъ. Арм. Приход. Школы